

Інформаційно-педагогічний менеджмент вищої школи: сучасний стан та перспективи розвитку/ С. О. Карплюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. – Вип. 2(41). – С. 122 – 125.

**УДК 004.5+004.9:378.11**

**Карплюк Світлана Олександрівна**

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної математики та інформатики

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, Україна

## **ІНФОРМАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВИЩОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**Анотація.** У публікації висвітлено основні аспекти проблеми становлення та реалізації інформаційно-педагогічного менеджменту вищої школи. Крім того, розкрито сутність таких важливих соціально-педагогічних понять як «менеджмент», «педагогічний менеджмент», «інформаційний менеджмент», «інформаційно-педагогічний менеджмент» та обумовлено їх взаємозв'язки. У статті доведено актуальність проблеми пошуку найоптимальніших шляхів управління сучасною системою вищої освіти. Наголошено на можливості розв'язання значної кількості завдань з теорії і практики управління інформаційними потоками в сучасному виші через реалізацію інформаційно-педагогічного менеджменту у вищій школі, а також визначено шляхи та напрями подальшого дослідження окресленої проблеми.

**Ключові слова:** менеджмент, педагогічний менеджмент, інформаційний менеджмент, інформаційно-педагогічний менеджмент.

**Вступ.** Сучасне суспільство перебуває у пошуку принципово нового тлумачення соціального управління. Це обумовлено змінами, які відбуваються у нашій державі у напрямі державно-суспільного устрою, становлення ринково-економічних відносин та суспільної свідомості. Такі метаморфози здійснюються через переосмислення й переоцінку досвіду управління не лише країною в цілому, а й кожним окремим виробництвом, а також освітньою сферою. Накопичена світова практика щодо досвіду управління на рівні організації (підприємства, компанії, державної установи, вищого навчального закладу, загальноосвітньої школи тощо) виражається у загальному понятті «менеджмент». Дане поняття відоме вже понад століття, і його використання пройшло апробацію у різних країнах, які мають свою культуру та досягнули певного економічного розвитку, цим самим довівши свою життєздатність та ефективність. У сучасному інформаційному світі менеджмент як професія або галузь знань отримав інтернаціональне значення і сьогодні, беззаперечно має значний вплив на розвиток загальної теорії і практики, а тим більше навчання

управлінню. З огляду на такий стан речей, окрім загального тлумачення поняття «менеджмент» у широкому розумінні, виникає потреба дослідити та біль чіткіше окреслити таку категорію як «інформаційно-педагогічний менеджмент», що зумовлено тотальною інформатизацією сучасного суспільства, а також усіх сфер людської діяльності, зокрема й освітньої.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** вітчизняних і зарубіжних вчених, які займалися та продовжують досліджувати окреслене питання, переконливо свідчить про його актуальність та доводить, що вона не є новою, адже протягом багатьох століть науковці та педагогічні діячі намагаються відшукати найоптимальніші шляхи управління системою освіти, зокрема вищої. Так, наприклад, теоретичним і практичним аспектам внутрішнього управління вищих навчальних закладів присвячені праці Е. С. Березняка, Ю. В. Васильєва, Л. В. Горюнової, Ю. А. Конаржевського, М. І. Кондакової, В. В. Крижка, В. С. Пикельної, М. Л. Портнової, В. П. Симонова, Н. С. Сунцова, П. І. Третьякова, П. В. Худоминського.

Дослідження педагогічного управління в контексті управління персоналом проводили Б. Андрушків і О. Кузьмін, стверджуючи, що основою ефективного керівництва є вміло побудовані взаємовідносини з підлеглими.

Деякі аспекти окресленого питання у напрямі управління вищою школою на засадах інформаційно-комунікаційних технологій розглядали у своїх роботах: В. Ю. Биков, Р. С. Гуревич, Б. С. Гершунський, М. І. Жалдак, І. Г. Захарова, А. П. Єршов, А. А. Кузнецов, Е. К. Машбиць, С. Пейперт, І. В. Роберт, О. В. Співаковський, Ю. В. Триус та ряд інших видатних учених.

Очевидно, що дана проблема зачіпала досить широке коло науковців та педагогів-практиків. Однак, попри достатню кількість наукових публікацій та досліджень, присвячених цьому питанню, не достатньо дослідженим та науково не обґрунтованим залишається поняття «інформаційно-педагогічний менеджмент», яке так широко почало вживатися сучасною педагогічною спільнотою.

**Метою статті** є дослідити сучасний стан та перспективи розвитку інформаційно-педагогічного менеджменту вищої школи як одного із способів підвищення ефективності процесу управління системою вищої освіти в цілому.

**Виклад основного матеріалу.** Існують різні підходи до визначення менеджменту. Так, наприклад, творчий колектив науковців: М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі, у своїй книзі «Основи менеджменту», розглядають дане поняття в декількох значеннях:

- вміння досягати поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей;
- управління, функція, вид діяльності орієнтованої на управління людьми в найрізноманітніших організаціях;
- область людського знання, що допомагає здійснювати цю функцію [5].

Поняття «менеджмент» має більш змістове навантаження у порівнянні з універсальним значенням «управління». Це парадигма двох незалежних вимірів: функції управління в традиційному розумінні (адміністративна, організаторська, контролююча тощо) і оцінка результуючо-продуктивної ефективності тих чи інших функцій управління. Об'єктами управління можуть бути біологічні, технічні, соціальні системи. Однією з різновидів соціальних

систем є система освіти, яка функціонує в масштабі країни, краю, області, міста або району. У педагогічній науці і практиці все більш посилюється прагнення осмислити цілісний педагогічний процес з позицій науки управління, надати йому чіткий науково-обґрунтований характер. Управління цим процесом є цілеспрямована, свідома взаємодія усіх його учасників на основі пізнання об'єктивних закономірностей з метою досягнення оптимального результату. Взаємодія суб'єктів освітнього процесу складається як ланцюг послідовних, взаємопов'язаних функцій, серед яких: педагогічний аналіз, визначення мети й планування, організація, контроль та регулювання.

Традиційне уявлення про управління освітнім процесом розкривалося в таких характеристиках:

- цілеспрямований вплив суб'єкта на об'єкт управління;
- вплив керуючої системи на керовану систему з метою переведення останньої в якісно новий стан;
- впровадження елементів наукової організації педагогічної праці тощо.

На думку Ю. А. Конаржевського та Т. І. Шамової, у сучасному суспільстві відбуваються зміни філософії «впливу» у педагогічному управлінні на філософію «взаємодії», «співпраці», «рефлексивного управління», що, беззаперечно, призведе до появи нової теорії педагогічного менеджменту, яка відрізняється, перш за все, своєю особистісною спрямованістю (діяльність менеджера (керівника) будується на основі справжньої поваги, довіри до своїх співробітників та створення для них ситуацій успіху). Осмислення ідей менеджменту, їх перенесення в сферу педагогічних проблем створюють підстави для розробки самостійного науково-практичного напрямку управління – педагогічного менеджменту [6].

Поняття «педагогічний менеджмент» має ряд значень, що характеризують різні аспекти управлінської діяльності:

- теорія управління в освітній установі (В. І. Загвязинський, Л. Є. Капто, М. М. Поташник та інші);
- система управління освітньою установою, пов'язана з необхідністю пошуку шляхів його розвитку неприйняття стратегічних і оперативних рішень (Б. С. Гершунський, С. В. Лазарєв, Є. В. Яковлев та інші);
- управління освітньою діяльністю (А. М. Моїсеєв, В. П. Симонов);
- комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління педагогічними системами, спрямований на підвищення ефективності їх функціонування та розвитку (Н. В. Кузьміна, Е. Ю. Нікітіна та інші.).

Використання теорії педагогічного менеджменту дозволяє перейти від вертикальної системи управління (суб'єкт-об'єкт) до горизонтальній системі організаційно-управлінського співпраці (суб'єкт-суб'єкт), надає студентам можливість рівноправного взаємодії з педагогом у вирішенні проблем їх життєдіяльності в групі. Основна ідея педагогічного менеджменту полягає в тому, що педагог стає організатором, радником, «тренером, а не ментором» в процесі навчання, виховання і розвитку особистості дитини [1, 6].

Відома дослідниця Л. В. Горюнова із врахуванням всіх аспектів розуміння менеджменту дає наступне визначення поняттю «педагогічний менеджмент»: «Педагогічний менеджмент – це управлінська діяльність вчителя, яка

здійснюється в класі і спрямована на досягнення цілей розвитку особистості дитини, готового до життя в нових соціально-педагогічних умовах» [1]. Видатний науковець В. П. Симонов під педагогічним менеджментом розуміє комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління педагогічними системами, спрямований на підвищення їх функціонування і розвитку [6]. Погоджуючись із авторами в основному при визначенні поняття «педагогічний менеджмент», ми хотіли б дещо уточнити і конкретизувати його. На наш погляд, педагогічний менеджмент – це специфічний вид управлінської діяльності педагога в групі, спрямований на організацію навчального процесу, управління навчальною інформацією, організацію навчально-виховної роботи, а також забезпечення комунікації з метою формування навчально-пізнавальної діяльності студентів, що забезпечує досягнення розвитку особистості студента, готової до життя в нових соціальних умовах.

Таким чином, менеджмент можна визначити як науку, мистецтво і діяльність по мобілізації інтелектуальних і матеріальних ресурсів з метою ефективного та дієвого функціонування організації вищого навчального закладу. Управління процесом навчання – це послідовна, покрокова реалізація процедур навчально-пізнавальної діяльності, об'єктивна необхідність якої визначається новими підходами в організації освітнього процесу, що будується на особистісно-орієнтованій основі в процесі навчання, на зміну самої позиції педагога як менеджера навчальної інформації студентів.

В сучасних умовах інформатизації суспільства, найбільш важливою стратегічною і надзвичайно актуальною метою системи вищої освіти є забезпечення інформаційно-педагогічного менеджменту у вищих школах. Це можливо при активній розробці та впровадженню спеціального програмного забезпечення, яке сприятиме полегшенню управління постійно зростаючими і вже наявними інформаційними потоками в системі вищої освіти. Першим кроком у вирішенні даного завдання є дослідження та конкретизація поняття «інформаційний менеджмент».

Різні джерела дають різні тлумачення інформаційного менеджменту, але ми спробували їх узагальнити і отримали наступне визначення: «інформаційний менеджмент – це комплекс завдань управління на всіх етапах життєвого циклу різного роду підприємств, що охоплює всі дії та операції, які пов'язані з інформаційними потоками в ній, а також чітко генеруються шляхом використання спеціалізованих інформаційно-аналітичних автоматизованих систем».

Розуміння інформаційного менеджменту можна обмежити двома значеннями:

– управління інформацією – інформаційними потоками й інформаційними ресурсами, тобто, автоматизована технологія обробки інформації в певній предметній області;

– управління за допомогою інформації, тобто управлінська технологія, менеджмент у власному змісті цього слова.

Сучасний стан інформатизації в Україні характеризується сформованістю й реалізацією державною інформаційною політикою, активною розробкою нормативно-правової та нормативно-технічної бази у сфері інформатизації й

інформаційної діяльності. Зокрема, прийняті Закони України "Про інформацію", "Про Національну програму інформатизації", "Про Концепцію Національної програми інформатизації", а також ряд інших важливих нормативних актів Кабінету Міністрів України й Указів Президента України.

У Державному стандарті "Інформація й документація. Базові поняття. Терміни й визначення" інформаційна діяльність визначена наступним чином: "Інформаційна діяльність – це процес постійного та систематичного збору й обробки записаної інформації із метою її збереження, пошуку, використання або пересилання, що здійснюється певною особою або організацією".

Таким чином, кожен викладач є менеджером освітнього процесу на своєму управлінському рівні, оскільки предмет праці педагога – управлінська діяльність, спрямована на навчально-пізнавальний процес студентів, на реалізацію процедури пізнання навчального матеріалу, практику. Управлінські функції завжди були і будуть присутні в діяльності навчального, так як в цьому є суть педагогічного процесу. Навчальний процес, як правило, завжди не лише детально продуманий, але і керований. Практична діяльність педагога як управлінця добре простежується в навчально-виховному процесі. Йдеться про функції педагогічного менеджменту в діяльності педагога в умовах його роботи в групі, коли викладач постійно в своїй професійній діяльності апробує нові підходи, нові технології в організації навчального процесу [4].

Спроби відшукати об'єктивне співвідношення вище окреслених понять, ми спробували уточнити таку педагогічну дефініцію як «інформаційно-педагогічний менеджмент» і дійшли наступного висновку: це комплекс способів або шляхів управління педагогічними системами, завданням якого є пошук і розробка засобів та методів, які сприятимуть найефективнішому досягненню цілей сучасних закладів освіти, підвищенню продуктивності праці педагогічних працівників, досягненню рентабельності та прибутковості педагогічного "виробництва", виходячи з конкретних умов внутрішнього та зовнішнього середовища, зумовленого розвитком ринкової економіки на засадах інформаційно-комунікаційних технологій» [2].

Інформаційно-педагогічний менеджмент як нова методологія створення системи управління інформаційними потоками має фундаментальне значення для системи вищої освіти, оскільки включає в себе педагогічне планування, організацію, координацію й контроль педагогічної діяльності [2].

Реалізація інформаційно-педагогічного менеджменту у навчально-виховному процесі вищої школи дасть можливість розв'язати значну кількість завдань з теорії і практики управління інформаційними потоками в сучасному виші, які поки що розділені бар'єрами між професійними галузями, технікою й технологіями, обумовленими традиціями й неякісним менеджментом [3]. Застосування єдиного підходу у визначеному питанні дозволить інтегрувати різного роду інформацію в загальний інформаційний ресурс і спроектувати інформаційну інфраструктуру вищого навчального закладу на основі ефективно діючих масивів інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій, засобів комунікації, а також спеціалістів із найменшими часовими та фінансовими витратами [5, 6]. Однією з головних ознак відповідності інформаційно-педагогічного менеджменту до сучасних реалій або ж пристосування до умов сьогодення, є широке використання інноваційної

комп'ютерної техніки, розробка на її базі високоефективних інформаційно-управлінських технологій. Інформаційно-педагогічний менеджмент вищої школи взяв на озброєння засоби й методи прикладної інформатики, що сприятиме досягненню максимальної ефективності діяльності системи управління організації навчального процесу у вищій школі [2].

**Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки** про те, що сучасна система вищої освіти перебуває в активному пошуку інноваційних ефективних інформаційно-аналітичних систем управління усіма процесами, що відбуваються у вищих навчальних закладах і намагається розробляти та здійснювати апробацію такого роду програмного забезпечення, оскільки вбачає в них розв'язання значної кількості завдань, пов'язаних із системою управління в цілому.

Разом із цим, варто зауважити, що інформаційно-педагогічний менеджмент як педагогічна дефініція потребує більш ретельного та ґрунтовного дослідження, що і буде предметом наших подальших досліджень.

#### **Список використаної літератури**

1. Горюнова Л. В. Овладение знаниями и умениями педагогического менеджмента как фактор повышения качества профессиональной подготовки учителя : дис. канд. пед. наук / Горюнова Л. В. – Ростов-на-Дону, 1999. – 239 с.

2. Карплюк С. О. Інформаційно-педагогічний менеджмент у контексті управління процесом навчання студентів фізико-математичних спеціальностей [Електронний ресурс] / Світлана Олександрівна Карплюк // Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: [http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/Karpliuk%20S\\_recenziya\\_116\\_1481321081\\_file\\_347\\_1481715834\\_file.doc](http://conf.iitlt.gov.ua/Images/Files/Karpliuk%20S_recenziya_116_1481321081_file_347_1481715834_file.doc).

3. Карплюк С. О. Педагогічний менеджмент вищої школи на засадах ІКТ / Світлана Олександрівна Карплюк // Науковий пошук молодих дослідників : Збірник наукових праць студентів, магістрантів та викладачів / За ред. О. М. Королюк – Випуск 9 – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 196 с. – С. 182–185.

4. Крыжко В. В. Психология в практике менеджера образования / В. В. Крыжко, Е. М. Павлютенков. – Санкт-Петербург : Книга, 2001. – 304 с.

5. Мескон М. Основы менеджмента: перевод с английского / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – Москва : Дело, 1993. – 701 с.

1. Симонов В. П. Педагогический менеджмент: ноу-хау в управлении педагогическими системами: учеб. пособие / В. П. Симонов. – Москва : Пед. общество России, 1999. – 429 с.

Стаття надійшла до редакції 15.10.2017 р.

**Карплюк Светлана Александровна**

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры прикладной математики и информатики

Житомирский государственный университет имени Ивана Франко,  
г. Житомир, Украина

## **ИНФОРМАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ**

**Аннотация.** В публикации освещены основные аспекты проблемы становления и реализации информационно-педагогического менеджмента высшей школы. Кроме того, раскрыта сущность таких важных социально-педагогических понятий как «менеджмент», «педагогический менеджмент», «информационный менеджмент», «информационно-педагогический менеджмент» и обусловлено их взаимосвязи. В статье доказано актуальность проблемы поиска оптимальных путей управления современной системой высшего образования. Отмечено возможности решения значительного количества задач по теории и практике управления информационными потоками в современном вузе через реализацию информационно-педагогического менеджмента в высшей школе, а также определены пути и направления дальнейшего исследования обозначенной проблемы.

**Ключевые слова:** менеджмент, педагогический менеджмент, информационный менеджмент, информационно-педагогический менеджмент.

**Karplyuk Svitlana**

Ph. D., Associate Professor, of the Department of Applied Mathematics and Informatics

Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine

## **INFORMATION AND PEDAGOGICAL MANAGEMENT OF HIGH SCHOOL: THE MODERN STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT**

**Abstract.** This publication is devoted to the problem of the study of informational and pedagogical management of higher education as one of the means of increasing the efficiency of the process of managing the system of higher education in general. The article emphasizes the importance of changes in the direction of the state and social system, as well as the necessity of accumulation of world practice in management experience at the organization level (enterprises, companies, state institutions, higher educational establishments, general education schools, etc.), which is expressed in the general concept of "management ». The publication contains the results of the analysis of recent studies of domestic and foreign scientists who have been engaged and continue to explore the above-mentioned issue. The scientific article has proved the relevance of the identified

problem by monitoring the achievements of scholars and pedagogues who sought to find the most optimal ways of managing the education system, as well as the current trends in the information and pedagogical community. In addition, the publication highlights some of the main aspects related to the study of pedagogical management in the context of personnel management and in the direction of management of higher education on the basis of information and communication technologies. Different approaches to the definition of management are presented, as well as its main characteristics in the context of the management of the educational process of higher education are outlined. The article emphasizes that in modern society there are changes in the philosophy of "influence" in pedagogical management on the philosophy of "interaction", "cooperation", "reflexive management", which, undoubtedly, will lead to the emergence of a new theory of pedagogical management, which is different, first for all, his personal orientation (the activity of the manager (leader) is based on genuine respect, trust in his employees and the creation of successful situations for them). The publication says that there are a large number of different scientific sources that provide different interpretations of information management. In addition, the essence of such important socio-pedagogical concepts as "management", "pedagogical management", "information management", "information and pedagogical management" and their interconnections are revealed. The publication discusses the possibility of solving a large number of tasks on the theory and practice of managing information flows in the modern high school through the implementation of information and pedagogical management in higher education, as well as the ways and directions of further study of the identified problem.

**Key words:** management, pedagogical management, information management, informational and pedagogical management.